

Az új élet új közösséget teremt

Komatál program a 21. században

A Nemzeti Művelődési Intézet programjának – mely az Emberi Erőforrások Minisztériumának támogatásával, együttműködve a Népművészeti Egyesületek Szövetségével, a Népfőiskola Alapítványával és a Nagycsaládosok Országos Egyesületével valósul meg – elsődleges célja a közösség- és hagyományteremtés a családokra fókuszálva, hiszen mindennek alapja a megtartó közösség. Az Intézet kiemelt célkitűzése, hogy a közösségépítő, családi és vallási együttműködésekre épülő népi hagyományokat megőrizze és átörökítse a következő nemzedékek számára.

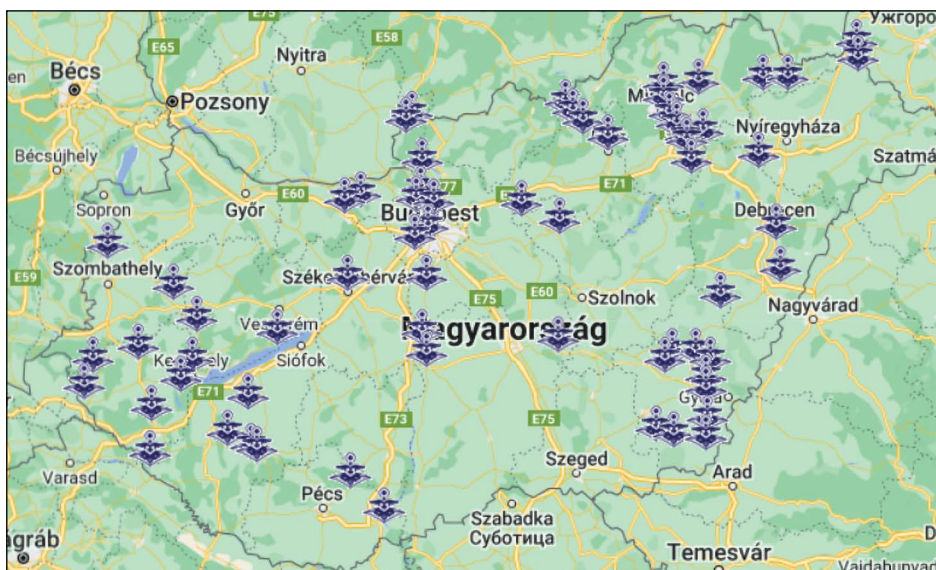
Azon családok, amelyek megalakítják a komatál közösséget, nem kevesebbre vállalkoznak, minthogy egy régi hagyományt felelevenítve, újratervezve segítik egy újszülött, a gyermekágyas kismama és családja első napjait – máris bevonva őket a közösségi életbe.

A komatál program első szakaszában, még 2019-ben a Nemzeti Művelődési Intézet a Népművészeti Egyesületek Szövetségével, a Népfőiskola Alapítványával és a Nagycsaládosok Országos Egyesületével *Kárpát-medencei alkotói pályázatot* hirdetett a komatál hagyományának újraélesztése, népszerűsítése érdekében.

A pályázattal a szervezők célja feleleveníteni azt a családi, baráti köteleket megerősítő népszokást, amely a keresztszülők, barátok mára már feledésbe merült segítségnyújtását jelenti a családoknak, a gyermekágyas kismamának.

A komatál, komakendő átadása egy olyan gesztus, amely nem csupán az étel adományozásáról szól, hanem a baráti segítségnyújtásról, a kismama és kisbaba meglátogatásáról, a családok és a családi kötelek megerősítéséről, az újszülött közösségi bevonásáról. A pályázat hosszú távú célja, hogy megalapozza e hagyomány újraélesztésének folyamatát, megteremtse annak tájegységekre jellemző egyedi eszköztárát, kellékeit: a komatál és a komakendőt.

Az alkotói pályázat tehát egy hosszú távú folyamat első lépése, melyben a hagyományhoz kap-

A komatál program keretében megalakult közösségek

Kenézlőn komatál közösség alakult

csolódó kellékek megalkotására lehetett pályázni; a pályázók köre: Kárpát-medencei fazekas, szövő, hímző alkotóművészek voltak.

A Nemzeti Művelődési Intézet és partnerei által meghirdetett alkotói pályázatra 281 alkotó és alkotói közösség jelentkezett a Kárpát-medencéből. A beérkezett termékek túlnyomó többsége erre az alkalomra készült, amit az alkotáskból készült kiállítás keretében tekinthettek meg az érdeklődők. A pályázatra beérkezett és zsűrizett alkotásokból 2019. április 18-án nyílt kiállítás Lakiteleken, egy konferencia keretében, ahol a szakmai előadások mellett az alkotók és műveik méltatása és az ünnepélyes díjkiosztás is megtörtént. A *Család és közösség XI. stratégiai konferencia* a Lakitelek Népfőiskolán azt vizsgálta, hogy mit tehet a közművelődés a magyar családok közösségi bevonása érdekében. A konferencia programjában szociológiai, művelődéstörténeti, néprajzi, felnőttképzési, kutatástörténeti, valamint pénzügyi tudatosságot népszerűsítő előadások hangzottak el, családbarát jó gyakorlatokat láthattak és tematikus műhelymunkákon is részt vehettek az érdeklődők. A konferencia második napján került sor a családi és rokoni gondos-

kodás hagyományát népszerűsítő Kárpát-medencei alkotópályázat, a Komatál program díjainak átadására és az alkotásokat felvonultató kiállítás megnyitására, valamint „A komatál hagyományok közösségerősítő szerepe” műhelykonferenciára.

Már a pályázat előkészítő fázisába bekapcsolódtak az Intézet megyei igazgatóságai is. A zsűrizést, tárgyfotózást és a kiállítás építését a szakmában elismert, neves szakemberek végezték.

A programban 289 pályázó vett részt, mintegy 1299 alkotással, amelyből 446 komatál, 452 komakendő, 401 egyéb kategória volt. A pályázók közül 256 fő indult egyénileg, 33 fő szervezet, csoport vagy alkotóműhely képviselőként. Megyei megoszlásban elsőként kiűnt Békés megye, ahonnan 203 alkotás érkezett, Pest megyéből 173 alkotással a második, Fejér megyéből 103 alkotással a harmadik legnagyobb számú remekmű érkezett. A zsűrizett pályaművekből 628 alkotás volt megtekinthető a Lakitelek Népfőiskolán megrendezett Komatál Konferencián és Kiállításon 2019 áprilisában, ahol a komatálon kívül az étel vagy kenyér letakarására szolgáló komakendővel és a hagyományhoz köthető ajándéktárgyakkal (játék, ruha, kosár) is készültek a Kárpát-medencei népi kézművesek.

A kormány családbarát intézkedéseivel összhangban megvalósuló, a közösségépítő hagyományaink újraélesztése érdekében meghirdetett Kárpát-medencei komatál program újabb mérföldköhöz ért a *komatál közösségeket megszólító felhívással* és a *kapcsolódó honlap* elindulásával. A közösségépítő fo-

Tápláló ételekkel megtöltött komatálak

lyamat következő szakaszában a Népművészeti Egyesületek Szövetsége tagságának alkotói által elkészített komatál-komakendő kellek a Nemzeti Művelődési Intézet koordinálásában, az Emberi Erőforrások Minisztériumának Család- és Ifjúságügyért Felelős Államtitkársága, a Nagycsaládosok Országos Egyesülete együttműködésével juthatnak el megrendelésre mindazokhoz a rokonokhoz, barátokhoz, akik – a magyarság megmaradását segítő új étellel gazdagodó családoknak – azt saját készítésű étellel megtöltve ajándékozni szeretnék.

Az újdonsült, vagy újabb gyermekkel gyarapodó családok részére a komatál közösségek komatálát és komakendőt igényelhetnek, amikor is a program legfiatalabb érintettjei még csak pár naposak lesznek, sőt lehet, hogy csak „pár órásak”, azonban máris elmondhatják magukról, hogy különleges képességgel rendelkeznek: a közösségépítés erejével. A Komatál programban részt vevő mikroökösségek ugyanis arra szerveződnek és köteleződnek el, hogy a hagyomány szerint *12 napon át étellel látnak el egy családot*, ahol kisbaba született. Ezzel nemcsak újratereztik és megerősítik a hagyományt, és segítik a gyermekágyas kismama és ezáltal kisbabája első napjait, de rögtön bevonják a családot és az újszülöttet is a közösségi életbe. Erre a segítségre ma – amikor nem egy fedél alatt él több generáció, sőt sok esetben nem is egy településen – még nagyobb szükség van. A program tapasztalatai szerint a településekre beköltöző fiatal családok fogtak össze a leginkább annak érdekében, hogy segítsék egymást, ezáltal új közösségeket létrehozva választott lakóhelyükön, megerősítve egymást, és a településhez való kötődésüket is.

A komatál közösségek a programban való részvételkor a felsorolt három kategóriából igényelhetnek egy-egy portékát a honlap

felületén. A komakellékek igénylésének feltétele, hogy a minimum 6 főből álló közösség vállalja 12 napig a kiválasztott családról való gondoskodást, valamint, hogy az étel átadását szöveggel és képekkel is dokumentálja, továbbá, hogy a recepteket a program honlapján megosztja – ötleteket adva a további résztvevőknek, érdeklődőknek. A recepteket e-mailben küldték be az érdeklődők.

A térítésmentes komatálak és komakellékek igénylése egy erre a célra szolgáló adatlap megküldésével, míg a komatálak és komakellékek kiválasztása a www.komatallprogram.hu internetes oldalon keresztül történt. Minden komatálközösség összesen három terméket igényelhetett: egy komatálát, egy komakendőt és egy egyéb tárgyat. A komatál akár 2-3 étel szállítására, átadására, tárolására, felkínálására (tálalás és étkezés) is alkalmas lehet, és a fiatalasszony megbecsült, máskor is használatra kerülő edényévé válhat, de akár „vándorolhat” is a közösségben legközelebb születő kisbaba családjához, majd az azt követőhöz. A komakendő az ételek és edények lefedésére szolgál,

illetve asztalterítőként, vagy egyéb háztartási funkcionális textíliaként is használható. Az elbírálást követően a komakellékek átvételének időpontját és helyszínét a megye igazgatóságok munkatársaival egyeztetették le, ők adták át az ajándékokat egy oklevéllel együtt. Ezt követően a közösségek vállalt feladata volt, hogy gyűjtsenek ötleteket, recepteket, és szervezzék meg egymás között, ki mit főz, és mely napokon ki vállalja az ételek eljuttatását a családhoz, hogy a kisbaba megszületését már felkészülten várják. Eközben regisztrálniuk kellett a weboldalon a Komatál Közösségek menüpontban, hogy eleget tehessenek a fényképes beszámoló feltöltési kötelezettségnek: az első komatál átadásának fotóit egy rövid szöveg kíséretében oszthatták meg így a többi alakuló közösséggel is, egymásnak ötleteket, inspirációt nyújtva. A közösség adatlapját az átadás egymást követő 12 napján egy-egy fotóval kellett frissíteniük, majd a 12 napi gondoskodást követően az ételek receptjeit e-mailben kellett beküldeniük, amik Prohászka Béla Vencesz-díjas mesterszakács lektorálása után kerülhettek fel a honlapra.

Komatál-átadás

Komatál ételhordó

A felületen a megyei igazgatóságok munkatársai által koordinált átadásokról szóló hírek mellett megtekinthető az alkotói pályázatban részt vett alkotók és termékeknek adatbázisa, a komatál közösségek fényképes bemutatkozó felülete, és a recepttár is – a szebbnél szebb komatálakban tállalt ételek fotóival.

A honlapon a termékadatbázisban jól elkülönülnek a pályázat útján igényelhető, valamint azok a termékek, amelyeket már valaki megigényelt, s már csak a kézművestől lehet egyedi megrendelés útján megvásárolni. A felület ugyanis közvetítő szerepet is vállalt a kézművesek, és leendő vásárlóik között. Nem egy klasszikus webáruház keretében, de az alkotások között bárki kedvére böngészhet, és közvetlenül az alkotóval veheti fel a kapcsolatot a megjelenített elérhetőségeken, így a komatál vagy komakendő megvásárlására bárkinek lehetősége van – közvetlenül az alkotóval történő egyeztetés után.

A családokra fókuszáló szemlélet hívta életre tehát a Komatál programot még 2018 decem-

berében az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatásával, a Nemzeti Művelődési Intézet, a Népművészeti Egyesületek Szövetsége, a Nagycsaládosok Országos Egyesülete, valamint a Lakitelek Népfőiskola szakmai együttműködésével. Az elmúlt években minden megyében alakultak komatál közösségek, emellett műhelyfoglalkozások zajlottak, ahol néprajzkutatók előadásai ismertették meg a résztvevőkkel a hagyományt, az ő tájegységükre jellemző szokásokat. A világiárvány természetesen ezt a programot is befolyásolta, de a közösségek hamar alkalmazkodtak a kialakult helyzethez, és a megfelelő intézkedések betartásával, maszkhasználatlaltal, a kerti asztalra helyezett teli kosarakkal áthidalható volt, hogy a pandémia idején is összetartsanak a közösségek, hiszen az akkor született gyermekek szüleinek még nagyobb szüksége volt a gondoskodásra, és arra, hogy érezzék, nincsenek egyedül.

Az országszerte több mint 80 komatál közösség létrejöttét segítő Nemzeti Művelődési Intézet Komatál programja a közösségépítés eszközeivel hozzájárul a Kárpát-medencében a magyar családok életminőségének javításához, a helyi identitásuk megerősödéséhez.

A program honlapján közzétett beszámolók közül örömmel osztunk meg kettőt a SZÍN – Közösségi Művelődés folyóirat olvasóival: „Gyarapodik a lakosság, gyűlnek a jobbnál jobb receptek és a szebbnél szebb ajándékok! 2022. január 17-én történt meg Békéscsabától,

a megyeszékhelytől 35 km-re található 615 lelkes Hunya település 4. és 5. komatál-átadása. A jó hangulatú kettős átadáson a gyermekek és a kismamák, Tóth Lászlóné Mónika és kisfia Lacika, valamint Brázsné Parrag Kata és kisfia Olivér voltak a főszereplők, de örömmel vett részt a Nemzeti Művelődési Intézet Békés Megyei Igazgatóságának képviselőjében Varga Ágnes, Fajó Attila, valamint Hegedűs Roland polgármester úr is. Öröndetes hír, hogy a tavalyi esztendőben 5 gyermek is született Hunyán és valamennyien részt vehettek, illetve vehettünk a Komatál programban. Hálás köszönetünket fejezzük ki a program valamennyi munkatársának és külön dicséretünket küldjük a népi iparművészeknek a gyönyörű alkotásokért! Ebben a szellemben kívánunk sok boldogságot és jó egészséget a programban résztvevő családoknak!”

„Már a program megalakulása-kor szerettem volna, ha Zalaváron is megalakul a komatál közösség. Nagyon jó kezdeményezésnek tartom és örülök, hogy a hagyományt tovább örökíthetjük. A jelen helyzet kicsit megnehezíti vagy könnyíti? Nem tudom. Az biztos, hogy véleményem szerint a segítség, az odafigyelés mindig jól jön mindenkinek. Segíteni sok módon lehet. Most sikerült, megalakult az első dupla közösség, melyben egy kisfiú és egy kislány komatál közössége jött létre. Örülünk, hogy részesei lehetünk a Komatál programnak.”

A Nemzeti Művelődési Intézet 2023-ban megújult felületen várja a komatál közösségek jelentkezését.

KASNYIK KATA a Nemzeti Művelődési Intézet kommunikációs központvezetője 2022 tavaszától. Azelőtt a Komatál program koordinátoraként tevékenykedett, illetve ASzak-kör online felületeiért volt felelős. Az Intézet számos kiadványának korrektúrázásában, és többek között a SZÍN – Közösségi művelődés folyóirat nyelvi lektorálásában is évek óta részt vesz.